

Ønsker god dialog med tjenesten

Som faglig premissleverandør både for offentlig debatt og politiske beslutninger, skal Helsedirektoratet bidra til at tannhelsetjenesten er i stand til å løse befolkningens tannhelseutfordringer.

– **V**i iverksetter vedtatt politikk og forvalter lover og regler. Samtidig har vi en uavhengig fagrolle og skal rapportere til Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) om de utfordringene tannhelsetjenesten til enhver tid står overfor og gi uttrykk for faglige synspunkter, sier seniorrådgiver ved avdeling allmennhelsetjenester, Ragnhild Nordengen.

Nordengen er tannlege med videreutdanning i folkehelsevitenskap og statsvitenskap mellomfag. Hun har mange års arbeidserfaring fra den offentlige tannhelsetjenesten i Troms som kliniker, administrator og leder, blant annet ved Tannhelsetjenestens kompetansesenter for Nord-Norge (TkNN). Siden høsten 2010 har hun vært leder av tannhelseteamet ved avdelingen i Helsedirektoratet, som består av seniorrådgiverne Aleidis Løken (tannlege, jurist), Berit Staff Johnsen (tannlege), Turid Album Alstad (tannlege) og Bredo Knudtzen (lege), samt rådgiverne Maren Mathiesen Wilberg (tannpleier, bachelor i helseledelse og helseøkonomi) og Siri Christine Rødseth (tannlege). Til sammen utgjør teamet ca. 4,2 årsverk. Jon-Torgeir Lunke er avdelingsdirektør.

– Det er viktig for oss å ha god dialog med tjenesten ute. I Helsedirektoratet samarbeider vi tverrfaglig med andre helsefelt, og jobber hele tiden for å gjøre tannhelse synlig. Helsedirektoratet har et følge med-ansvar for tannhelsetjenesten. Etter at vi fikk på plass to nye medarbeidere i høst har vi større mulighet til å ivareta oppgavene på en skikkelig måte, sier Nordengen.

Ekstra ressurser

Over statsbudsjettet for 2013 fikk tannhelsefeltet tildelt 30 millioner mer til ulike formål som forvaltes av Avdeling for allmennhelsetjenester. Pengene utbetales i henhold til regelverk som er godkjent av HOD.

Det er bevilget åtte millioner mer til spesialistutdanning av tannleger, inkludert lønn til kandidater i pedodonti. HOD finansierer store deler av spesialistutdanningen ved universitetene og de regionale odontologiske kompetansesentrene. Bevilgningene startet i 2002 og har gradvis blitt trappet opp til cirka 60 millioner. Målet er fullfinansiering.

Direktoratet arbeider med et oppdrag om spesialistutdanning, og er bedt om å utrede 1) helsemyndighetenes aktive styringsrolle ved rekruttering til spesialistutdanningen, dimensjonering av utdanningene og geografisk fordeling av spesialister, 2) utvidelse av rolle og mandat til dagens opptakskomiteé og 3) modeller for finansiering av lønn for kandidater under spesialistutdanning.

– Det er nedsatt en arbeidsgruppe bestående av representanter for universitetene, kompetansesentrene, fylkestanlegene og Helsedirektoratet, og vi er godt i gang med arbeidet. Fristen for svar til HOD er 15.2.2013, sier Nordengen.

Tilskudd til lønn til spesialistkandidater er nytt, og pedodonti prioriteres først fordi denne spesialiteten har størst underdekning. Lønn under utdanning er viktig i forhold til rekruttering av søkere til utdanningen, og staten vil nå bidra med et betydelig tilskudd til lønn. Det utbetales til fylkeskommuner eller kompetansesentre som har inngått avtale med kandidatene om arbeid som spesialist etter fullført utdanning.

Kompetansesentrene styrkes

– Staten har økt tilskuddet til videre oppbygging av de regionale odontologiske kompetansesentrene med fem mil-

Seniorrådgiver Ragnhild Nordengen i Helsedirektoratet.

ljoner. Helsedirektoratet fordeler midlene etter søknad fra hvert senter. Før jul hadde vi et dialogmøte med ledelsen for kompetansesentrene der vi fikk høre om deres utfordringer og sa litt om våre forventninger, sier Nordengen.

Videre er det bevilget to millioner mer til oppbygging av tilrettelagt tannhelsetilbud til personer som har vært utsatt for tortur, overgrep, eller som har odontofobi. Det skal etableres team i fylkene som er forankret i kompetansesentrene og som består av tannhelsepersonell og psykolog. Tilbudet skal utvikles i samarbeid med regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS). Opplæring av personell, forskning og kunnskapsutvikling er en viktig del.

– Det skjer mye positivt med utvikling av tannhelsetjenesten, og det oppleves meningsfullt og spennende å delta i dette selv om det gir oss en svært hektisk hverdag, sier Nordengen

Nasjonale faglige anbefalinger

I 2011 fikk Helsedirektoratet et stort oppdrag om tilbud til pasienter med TMD (en samlebetegnelse på ulike smertetilstander og nedsatt funksjon i ansikt, tyggemuskulatur, tenner og kjeveledd). Noen har store invalidiserende smerter og opplever at de ikke er blitt hjulpet i helsetjenesten. Det første resultatet av oppdraget er et «strakstiltak» i Bergen for utredning og hjelp til disse pasientene. Det er et samarbeid mellom kjevekirurgisk avdeling og smerteklinikken ved Helse Bergen og starter nå på nyåret.

En annen del av TMD-oppdraget som påbegynnes nå, er utarbeidelse av veileder for primær- og spesialisthelsetjenesten om pasientforløp, utredning og behandling av pasienter med TMD.

Utarbeidelse av faglige, nasjonale anbefalinger (retningslinjer og veiledere) er en viktig del av Helsedirektoratets fagrolle. Anbefalingene er ikke juridisk bindende men nasjonalt normerende. Slikt arbeid er krevende og tar tid. I mai 2012 startet arbeidet med veileder for tannhelsetjenester til barn og unge. Håpet er at det kan ferdigstilles våren 2014.

– Dette har direktoratet selv initiert, etter anmodning fra Norsk forening for pedodonti med støtte fra flere fylkes-tannleger. I 2011 kom veilederen God klinisk praksis i tannhelsetjenesten. Denne har fått god mottakelse, men den passer ikke helt for barn. Vi har indikasjon på at det er ulikheter i tilbudet, usikkerheter og sprikende synspunkter på innholdet i tannhelsetjenester til barn og unge, sier Nordengen.

Anbefalinger vil også omfatte tannhelsepersonells opplysningsplikt til barnevernet ved mistanke om overgrep eller omsorgsvikt.

Tettere samarbeid

Det gis fem millioner mer til forsøksordningen med tannhelsetjeneste på sykehus. HOD utbetaler pengene til helseforetakene og direktoratet har ansvar

Fakta om Helsedirektoratet

- * Helsedirektoratet er et fagdirektorat og myndighetsorgan under Helse- og omsorgsdepartementet.
- * Helsedirektoratet skal bidra til at tannhelsetjenesten er i stand til å løse befolkningens tannhelseutfordringer.
- * Tannhelsearbeidet er organisert i Avdeling allmennhelsetjenester og Avdeling legemidler og tannhelsefusjon.
- * Tannhelseteamet i allmennhelsetjenesteavdelingen består av sju personer i til sammen 4,2 stilling.
- * St.meld. nr. 35 (2006–2007) er førende for politikken og prioriteringer på tannhelsefeltet.

for å gi faglig bistand. To nye sykehus har søkt i 2013: Oslo universitetssykehus og Stavanger universitetssykehus. Nordengen ser på dette som et viktig tiltak med tanke på å få tannhelsetjenesten tettere integrert i helsetjenesten.

– Når det opprettes et tannhelsetilbud forankret i spesialisthelsetjenesten, vil det samtidig bli satt søkelys på rutiner for henvisning av pasienter og oppfølgingen i etterkant. Forhåpentligvis medfører dette utvikling av samarbeid og samhandling mellom primær tannhelsetjeneste, helsetjeneste og spesialisthelsetjenesten om etablering av helhetlige pasientforløp, sier hun.

Det at tannhelsetjenesten ikke er organisert sammen med øvrig helsetjeneste, skaper utfordringer med tanke på samhandling. Lokale samarbeidsavtaler er viktige verktøy og slike avtaler er inngått mange steder etter initiativ fra DOT.

– Ofte er det slik at personer med store helseproblemer også har store tannhelseproblemer. Noen tilhører den offentlige tannhelsetjenestens prioriterte grupper, men ikke alle. Fastleger, psykologer og annet helsepersonell som kommer i kontakt med pasientene kan spille en nøkkelrolle ved å henvise til tannhelsetjenesten og hjelpe brukerne med daglig tannstell. Vi må komme dit at helsepersonellet betrakter tannhelsen som en del av helsen og som en del av sitt ansvar. Bedre samhandling mellom tjenestene er nødvendig for at de med størst behov skal få nødvendige tannhelsetjenester, sier Nordengen.

Sosiale ulikheter

Et overordnet helsepolitisk mål er å redusere geografiske og sosiale ulikheter innen tannhelse. Når det gjelder geografiske ulikheter er opprettelsen av kompetansesentrene et viktig tiltak, og utdannelsen i Tromsø har uten tvil hatt positiv effekt på tannlegebemanningen i regionen.

– Levekårsundersøkelsen fra 2008 viste at ikke alle hadde råd til å gå til tannlege selv om de hadde behov. Det er problematisk at finansieringsordningen for tannhelsetjenester kan medføre så høye egenandeler at den kan representere en økonomisk barriere, sier Nordengen.

Hun understreker viktigheten av

Tannhelseteamet i Helsedirektoratet.

forebyggende og helsefremmende tiltak. Sykdom og tannsykdom påvirkes i stor grad av faktorer utenfor helsetjenesten som økonomiske forhold og fordelingspolitikk. Derfor er folkehelsearbeidet i kommunen svært viktig. Kommunen skal tenke helse innen alle sektorer før det fattes vedtak, slik at alle tiltak fremmer god folkehelse, tannhelse inkludert.

Når det gjelder forebyggende er tiltak overfor barn kanskje det mest effektive for å redusere sosiale ulikheter i tannhelsen blant fremtidige voksne. Tidlig intervensjon og hyppig oppfølging av risikoutsatte barn er god prioritering.

Et likeverdig tilbud

– Forebygging av sykdom handler om endring av helseatferd, noe som er utfordrende. Vi må utvikle gode metoder for individuelt forebyggende arbeid slik at tiltakene virker. Her kan andre profesjoner som psykologer ha noe å bidra med. Og vi må prioritere. Et likeverdig tilbud innebærer ikke at alle skal få det samme – det skal være et tilbud etter behov, sier hun.

Samarbeidet mellom offentlig og privat sektor for å utnytte ressursene bedre til fordel for befolkningen er et tema som diskuteres blant mange.

– Det er ingen tvil om at de store ressursene som finnes i privat sektor kan brukes på en bedre måte for å bidra til å nå helsepolitiske målsettinger, men om det skal gjøres noe i forhold til dette på nasjonalt plan, er et politisk spørsmål, sier Nordengen.

Tekst og foto: Tone Elise Eng Galåen